

POLITIPENSJONISTEN

Nummer 1/2009

PEDER PAULSEN

Norges første politimester side 10 - 11

Politihistoriske røtter ved
Norsk Rettsmuseum side 12 - 13

MINNER FRA GRINI:

Du kan tilgi, men ikke glemme side 4 - 7

Hold dampen oppe!

Både i Politiets Pensjonistforbunds vedtekter og i vedtektene til forbundets lag og foreninger, er et av formålene å "samle og ivareta medlemmenes sosiale, kulturelle og velferdsmessige interesser". For andre året på rad har jeg vært til stede på Oslo Politis Pensjonistforenings årvisse festmøte på Helsefy i Oslo.

I år var det 91 politipensjonister som kom, hygget seg og snakket om gamle dager og om minner fra tjenesten. Å være sammen med bare positive mennesker gir påfyll i hverdagen som gir deg overskudd. Søren Kierkegaard sa det slik: "Livet er ikke et problem, men en virkelighet som må oppleves".

På festmøtet var også politimester Anstein Gjengedal, han kunne gi oss et godt innblikk i hverdagen til politiet i Oslo. Slik han framla det, er det grunn til å tvile på om vi går et godt år i møte. Samfunnet hardner til og mennesker med nye kulturer og moralske oppfatninger gir ikke bare politiet og politikerne, men alle i det norske samfunn, store utfordringer. Vi må verne om vår kultur, og vi må alle bidra til at vi kan bo og leve i landet og gi uttrykk for vår mening i et demokratisk land uten å måtte knuse butikkvinduer og kaste stein på ordensmakten.

Det må også være pensjonistenes demokratiske rett å ta vare på hverandre, si fra når vi mener noe er galt, og å påvirke rett myndighet til å gi oss den velferd vi har krav på som norske borgere. Det kan vi gjøre gjennom lovlige valgte foreninger og lag. Det er derfor svært viktig at vår organisasjon holdes i "live" og at medlemmene tar på seg verv og oppdrag. Blant våre nå mer enn 3 000 medlemmer er jeg sikker på at vi finner tillitskvinner og menn som er villige til å yte det ekstra som trengs for å holde dampen oppe. Alle har holdt, eller skal holde sitt årsmøte i løpet av kort tid. Det vil gi medlemmene mulighet til å påvirke, gi signaler, og fatte vedtak som kan bringes fram til Landsmøtet i Bergen.

Det er mange paradokser i vårt arbeid. Et av dem er å gi innspill til statsbudsjettene. Vi ga vårt innspill til statsbudsjettet for 2010 i oktober 2008. Det er stortingsvalg i september 2009. Da er statsbudsjettet allerede utformet. Et annet er at vi skal ha et pensjonsoppgjør i mai. Her har vi ennå ikke gitt vårt innspill. Men blir det noe reelt oppgjør nå når bølgeskvalpet av finanskrisen er feid inn over oss?

Vi har, som dere vil finne på hjemmesiden vår på Internett, satt opp et budsjett for 2009 med et lite underskudd. Forbundsstyret har tatt noen grep, men vi må være forsiktige. Forbundets økonomi tåler ikke noen kvantesprang i dristige nye tiltak. Som dere sikkert har lest, er Politidirektoratet direkte "knipne" på pengesekken. Av mer enn 7 millioner på budsjettet ble våre 3 000 medlemmer avspist med kr. 160.000,- i 2008.

Som vist et annet sted i bladet, er justiskomiteen orientert. Jeg har håp om bedre tider – tross finanskrisen!!

Vi må møte det nye året med optimisme og tro på at vi skal lykkes i vårt arbeid for medlemmene. Men i vår pensjonisthverdag må vi kanskje ta inn over oss det norske ordspråket: "Den steinen en ikke orker å løfte, får en la ligge."

Kjell R. Bjerke

POLITIPENSJONISTEN

Organ for Politiets Pensjonistforbund

Redaktør: Jørn-Kr. Jørgensen
E-post: joer-j@online.no

Redaksjonen avsluttet:
26. januar 2009

Politiets Pensjonistforbund

Postboks 8101 Dep., 0032 Oslo
Telefon: 22 66 90 95
Telefaks: 22 70 50 87
E-post: ppf@pf.no

Besøksadresse:

Grønlandsleiret 25, 2 et., 0190 Oslo

Fast kontortid:

Mandag og onsdag 09.00 – 15.00

Forbundsstyret i

Politiets Pensjonistforbund

Fung. forbundsleder
Kjell R. Bjerke, Hilton 21 -
2040 Kløfta
Telefon: 63 98 10 32
Mobil: 915 43 793
E-post: k-r-bjer@online.no

Sekretær
Olav R. Haugen
Østliveien 15, 1811 Askim
Telefon: 69 88 69 89
Mobil: 952 08 588

Kasserer

Rigmor Henriksen
Lønborglien 125, 5039 Bergen
Telefon: 55 24 23 56

Styremedlemmer

Eivind Engen
Angelltrøveien 47, 7048 Trondheim
Telefon: 73 91 71 05

Tor Inge Hansen
Uranusveien 44, 9024 Tomasjord
Telefon: 77 63 03 08

Johan Omdal
Nesheimveien 2, 4050 Sola
Telefon: 51 65 16 02

Lay-out og originalarbeid:
Huset Kommunikasjon & design, Oslo

Trykk: Printservice AS – Oslo

Opplag: 3 200

Fynd i Fyndboden

– Se der, sa min hustru Ulrica og nikket mot et skilt en dag vi kjørte ut av parkeringsplassen foran Coop i Kristinehamn i Värmland i Sverige: – Fyndboden! Der har jeg aldri vært før!

AV JØRN-KR. JØRGENSEN

Vi kjørte de få meterne rundt, fant en ny parkeringsplass og gikk inn i en "verden av mystikk"; stort og smått i alle slags fasonger og størrelser, det meste ordnet i flotte hyller så det lar seg gjøre å finne frem. Stiftemaskiner der, hullemaskiner der, fotoapparater, kikkerter og datautstyr. Alt systematisert av flittige fyndbodsmedarbeidere. Møbler i 2. etasje. Klær. Et rom med nesten bare verktøy og et med bøker – mest romaner, og ellers bøker og glass- og porselen og annet spredt rundt i en god mix som kan gjøre et besøk til et fynd. Et ordtak fra Amerika slår meg mens jeg går mellom reolene: Det er sagt om storbyen New York at "der finner man alt det man leter etter, ja til og med det man ikke leter etter". Slik er det i en fyndbod (et litt avansert loppemarked). Stort og smått samlet til forundring, glede, anskuelse – og kanskje en god handel?

Ulrica og jeg har det med bøker. Intet var derfor mer naturlig enn at vi begynte å bla i de mange bokhyllene. Jeg fant fort en slags minibiografi om Norgesvennen Ernst Rolf til kr. 10,-. Den ble innkjøpt på flekken. Jeg bladde videre – gjennom bøker om landbruk, landmåling, et godt utvalg av historiebøker m.m. Og en om originaler i Värmland. Dem er det mange av!

Men hvor ble det av hustruen? Hun var borte, men i det fjerne så jeg henne på hodet i en bokkasse. Plutselig var hun ved min side. – Se her, sa hun og holdt fram Gunde Johanssons bok "Finnmarkens spelman" (LTs förlag, Stockholm 1988) – biografien og historien om dikteren, poeten og visemakeren Dan Andersson fra Skattlösberg som ga Sverige noe av dens vakreste sangtekster – bl.a. den uødødelige "Omkring tiggarn från Luossa" (til tone av den sammen Gunde Johansson – han som skrev "Törparvisan"; av Sven-Erik Magnusson i bandet Sven-Ingvars karakterisert som "verdens første rockemelodi").

Jo, trådene i verden knyttes sammen

på en forunderlig måte om man bare er oppmerksom på dem. Gunde Johansson som bodde store deler avsitt liv i Motjärns-lyttan noen mil nord for Filipstad var ekspert og tolker av Dan Anderssons diktning, og få i vår moderne tid kjente Dan så godt som Gunde. Han var da også leder av Dan Andersson Selskapet som har gitt ut flere av Dans bøker – bl.a. debutboken (1914) "Kolarhistorier" og mange andre hvor han forteller om et liv i "storm og stille" i prosatekster og i dikt. Etter at Gunde døde overtok hans venn og medarbeider gjennom mange år, kantor Bosse Landberg i Filipstad, mye av Dan Andersson-formidlingen.

Og her stod min hustru med boken. Hvilken dag, hvilken lykke! – Kjøp den, bød jeg til tross for at jeg hadde fått et annet eksemplar nettopp av henne for bare noen måneder siden i fødselsdagspresang. Hun fikk tak i et litt slitt eksemplar gjen-

nom linken www.antikvariat.net. Det eksemplaret hun nå holdt mellom sine hender var som nytt.

Jeg pustet ivrig. "Kjøp det!". Ulrica gikk frem til kassen – kr. 20,- takk! Boken ble hennes og hun smilte til meg. Vi avsluttet og gikk ut i Värmland.

Begge de nevnte bøker pluss noen til, fikk vi i en plastbærepose, og da vi kom inn i bilen tok jeg fram boken om Dan Andersson. Bladde opp på første forsatside og leste blå kulepenn på hvit boksider: "Vennlig hilsen från Gunde Johansson" – forfatteren selv hadde sendt oss en hilsen, et fynd, og vi kunne bare ta imot og glede oss over bokenes enormt rike verden.

Og som hustruen uten å vite det gjorde sitt fynd, kan du og jeg gjøre våre fynd. De er der, men vi trenger ikke å lete etter dem. De kommer når de skal. Det er det som er fynd!

POLITIPENSJONISTENS SPØREKONKURRANSE:

Hvem er dette?

Det kan se ut som om vår lille konkurranse er for vanskelig for våre lesere. Heller ikke på forrige spørsmål fikk vi inn noen rette svar, og det morsomme er at flere vi har truffet har diskutert bildet i forrige utgave av Politipensjonisten med oss. Bildet viser minnebautaen i bakken nedenfor Grini straks utenfor Oslo.

Vi snur bunken og spør: Hvem er dette? Kvinnen skrev seg inn i politihistorien med gullbokstaver, og vi skal ikke gi leserne noe annet tips enn at hun et sted i landet har fått en gate oppkalt etter seg.

Svar sendes redaktøren på e-mail: joer-j@online.no eller ringes inn på telefon 22870505 på kveldstid. Premien er boken om Max Manus ført i pennen av Arnfinn Moland m.fl.

Lykke til!

Minner fra krigens Grini

Du kan tilgi, men ikke glemme!

Hvilken Krig er det du snakker om? En ung mann så spørrende på meg.

Den annen verdenskrig, forklarte jeg. Den krigen da Norge var okkupert av tyske militære styrker, og Quisling ved hjelp av okkupasjonsmakten forøkte å lede landet i Hitlers ånd, i den tro at hele Europa skulle ledes av Nasjonalsosialismen, ”den Germanske ånd”!

Krigen kostet millioner av menneskeliv, og førte til at konsentrasjonsleire med hundretusener av vanlige borgere fra ulike nasjoner opplevde tyrrani, vold, frihetsberøvelse og døden. Krigen da politiske fanger under grusom tortur, straffearbeid og sult ble tilintetgjort, enten ved å bli skutt, forgiftet, gasset eller begravd i enorme massegraver.

Av Eilif Eskøy

Eilif Eskøy satt selv på Grini før han kom inn i politiet.

Hvordan kan menneskene bli så onde, hvordan kan de la seg lede til slike ugjerninger av en maktsyk mann viss eneste mål var å forene hele Europa i et Stor-Tyske rike hvor bare ”Den Germanske rendyrkede rase” skulle ha livets rett? Hvordan kunne Adolf Hitler, der Führer, forlede en mengde mennesker til å utrydde medmennesker under mottoet: ”Gott mit uns!”

Er det virkelig mulig at dagens ungdom kan forstå de lidelser som ble påført også norske borgere. Kan de forstå den savn, smerte og sorg, som herjet i mange norske hjem ved tapet av sine kjære?

I fem år kjempet norske borgere mot undertrykkelse, sult og nød. Ofrene var store, de beste møtte døden. Henrettelser fant sted i Trandumskogen, ved Grini fangeleier, på Akershus festning, – dette bare i vårt nærrområde, men over hele

Norge fantes medløpere til Quisling som anga nordmenn og sørget for at steder som ”Häftingelager Grini” huset titusener av gode nordmenn.

Det første krigsåret var formålet med leiren kortvarige interneringer. Fra 1941 ble leiren hovedsakelig brukt for oppbevaring av politiske fanger brakt inn fra hele landet. Fra samme år og fram til freden ble totalt 19 788 fanger registrert i leieren, av disse ble 3 402 deportert til fengsler og konsentrasjonsleirer i Tyskland og de tyskokkuperte områdene. På det meste var det satt inn 5 400 fanger på Grini.

ALLE SLAGS FANGER

Det kom inn fanger fra det brede lag av befolkningen til Grini; her satt en senere Nobelprisvinner, statsministre, professorer, vitenskapsfolk, idrettsfolk, politikere,

kunstnere, kirkeledere og grenseløser som var involvert i å hjelpe flyktninger til Sverige og Storbritannia.

Noen av de mest kjente fangene var: Johannes Andenæs, Johan Borgen, Trygve Bratteli, Anton Wilhelm Brøgger, Francis Bull, Ingeborg Refling Hagen, Ole Hallesby, Trond Hegna, Johan Bernhard, Hjort Gunnar Jahn, Einar Gerhardsen, Harald Grieg, Henrik Groth, Otto Nielsen, Odd Nansen, Birger Ruud, Lauritz Sand, Kristian Schjelderup, Didrik Arup Seip, Gustav Sønsteby, Henrik Sørensen, Kristian Welhaven, Thomas Christian Wyller og Arnulf Øverland.

Det er kjent at åtte fanger ble henrettet på Grini i 1944, av dem tre kvinner. Fra 1945 til 1949 ble fengselet brukt til soning for landssvikdømte. Det skiftet da navn til «Illebu», og i dag er fengselet kjent som Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt.

MAN KAN IKKE LEVE MED HAT

Hatet satt dypt i hjertet, kampen mot okkupasjonsmakten var intens. Mange år etter krigen, altså den fra 1940 til 1945, hadde hatet fullstendig overherredømme, men det går ikke an å leve med konstant hat. Mesteparten av Europas folk må finne frem til forsoning, på en måte tilgi, men aldri glemme! Hvorfor ikke det? Før eller siden må alle forstå, også politikerne, at den ideologien som Hitler var forkjemper for aldri må få fotfeste i et eneste menneske. Våre barn, og deres etterkommere må

aldri oppleve den tragedie det er å miste friheten, miste muligheten til selvstendige tanker, til respekt og verdighet!

Må vi, og dere som skal føre verden videre, får leve i den tro at det er mulig å komme til resultater uten vold, våpen og drap. Må lyset i tunnelen bety fred, forsoning, forståelse og respekt for livet. La samholdets frø få spire, og rekk heller frem hånden i stedet for de nakne bajonettene.

Etter en slik appell som den på foregående side, kan vi roe oss ned. Krigen vi snakker om er klarlagt, ønskene og håpene lagt for dagen. Vi kan rette blikket tilbake mot livet i en politisk fangeleier, og minnes uten noen som helst baktanke, hat eller tvil.

HVORFOR BLE VI FANGER?

Når vi ser på de titusener av navn som preger ”Norske Fange Leksikon” finner vi alle typer mennesker, alle yrkeslag, kvinner og menn fra hele Norge. Faktisk finner vi også utenlandske borgere, fanger som ble fraktet hit fra okkuperte land, fra krigs-soner i Øst-Europa, tidligere Sovjet, Polen og tidligere Jugoslavia. Disse sistnevnte var ofte såkalte krigsfanger som slet seg ut på ”Dødsveien” utbyggingen av hovedveien mot nord i Norge. Imidlertid var de fleste fangene ”en trussel” mot okkupasjonsmakten. Motstandsfolk som sørget for nyhetsformidling, Milorg-folk som organiserte militær motstand og sørget

Slik så Grini ut for en krigsveteran.

I Norsk Fangeleksikon er alle Grinifangene nevnt ved navn.

for å sikre våpenslipp, bygge skjulesteder, og påføre fienden tap ved sabotasje. Mange ble kartlagt over tid og betraktet som ”farlige” for samfunnet. De havnet i fangenskapet som gisler, og fikk grei beskjed at dersom det ble foretatt aksjoner mot nazitilhengere, transportsystemer eller offentlige institusjoner, ville de bli skutt. ”Skutt blir den som” var fast innledning til en rekke strenge paroler.

HVORDAN LEVDE VI, FANGENE?

Fangeleierene/Konsentrasjonsleirene, var administrert på samme måte i tysk SS-regi i hele Europa. Leierens administrasjon måtte fangene selv stå for, personalsjef, brakkesjefer, kalfaktor, m.fl. var alle fanger, men risikerte livet dersom de foretok seg noe som var i strid med SS-ledelsens ordre. Dagen åpnet alltid med oppstilling.

Under hver oppstilling ble antallet i hver brakke kontrollert, eventuelle sykdomstilfelle rapportert. Svært ofte ble det plukket ut en del fanger som skulle forflyttes, transporteres med troppetransportskip til Tyskland, Tsjekia, Polen eller til andre leire i Norge. Noen ble plukket ut for avhør, og andre ble tildelt arbeidsoppgaver; det være seg utvidelse av leieren, bygging av flere brakker, arbeid i landbruket, gartneriet, arbeid i steinbruddet ved Fossum, gravning slik som ble tildelt de yngste som skulle grave en dam, ”karpedammen” for Kommandanten. Arbeidet ble ofte avbrutt av ”straffeeksersis”: Hinlegen, Kriechen, Robben, som stort sett besto i å kastet seg ned i søle eller til og med ekskrementer ved ”abortbrakka”, det lokale toalettet.

Fangene ble beordret til å krype i dynnet til de var slitne og møkkete, hvoretter de

EILIF ESKØY, født Sørensen, vokste opp på Stabekk, ble fengslet av tyskerne og satt på Grini. Gikk Politiskolen i 1950, deretter divisjonstjeneste ved Rådhusgaten politistasjon, tjeneste ved Utrykningspolitiet, Oslo politikammer, Kriminalavdelings vakt, avsnitt for liv, legeme, helbred, økonomiavsnittet, fremmedkontoret, deretter lærer og hovedlærer ved Politiskolen, pensjonert som hovedlærer i 1985, tjeneste ved KRIPOS som pensjonist ved Desken, senere som saksbehandler ved INTERPOL i Oslo, deretter i Utlendingsdirektoratet med inspeksjon av asylmottak og avhør av asylsøkere. Aktiv medstifter av IPA – 22. april 1954 – og deretter i Politiets Pensjonistforbund lokalt og sentralt. Eskøy er en meget allsidig politimann – bereist og belest.

Du kan tilgi, men ikke glemme!

hadde få minutter på seg til ny oppstilling i ren uniform. Alle fangene var ikledde sorte uniformer sydd i et stoff som verken holdt varme eller vann.

Tyskeren som sto for mye av straffeekserisisen var nestkommanderende, Denzer, i hvit uniform. Han var særdeles uniformsgal, minnet ikke lite om Herman Göring. Ved hans side, til høyre, Kommandanten Zeidler. Farlig når han ikke var edru, – når var han det?

ARBEID?

På Grini oppsto begrepet "Grini-tempo" Det er et arbeidstempo som ingen andre kan oppdrive. En skillepadde beveger seg i lynets hastighet sammenliknet med Grini-tempoet. Skulle vi grave, slik som i "Karpedammen", begynte vi å ta i spaden, vi tok i spaden, begynte å løfte den, løftet den, begynte å løfte benet for å sette foten på spaden.

Det tok gjerne mange minutter, løftet benet til spaden, satt spaden på bakken, begynte å trå på spaden, innen spaden begynte å gli ned i leira, sakte, sakte, en halv time var gått!

På dette tidspunkt sprakk det for en eller annen tysk "bøddel", og straffeeksis tok atskillig tid, – "karpedammen" ble for øvrig aldri ferdig, – freden og friheten kom først.

HVA LEVDE VI AV?

I henhold til arbeidsinnsatsen skulle vi egentlig ikke ha noe mat, men noe ble det likevel. "Mat" må være et allsidig begrep om en skal snakke om dette temaet på Grini. For fangenes vedkommende var "blomster" og "storm" kjente begreper når det gjaldt noe som kunne minne om mat.

"Blomster" var noen få tørkede grønnsaker godt utpedd i store mengder vann. "Storm" var i grunnen stort sett det samme, men det svømte noen fettperler på overflaten som tydet på at ekstraktet hadde vært i forbindelse med hvalspekk. Hvorfor det fikk navnet "Storm" skyldtes nok at resultatet ofte ga magen negative signaler. Brød? Tja, noe tysk solfatstump, fast, tung og tørr, tjente som det vi stort sett kunne kalle brød. Mengden ble knøttliten i det konsistensen var tung, men et par skiver pr. dag kunne det bli.

For en sulten ungdom på 19 år var det ikke mye å bli mett av. Kroppsvekten ble faretruende lav. Ribben tittet frem, og minnet mest om mors gamle vaskebrett. Poteter fikk vi av og til, med skrellet på (ferdigkokt). Skrellet var verdifullt, vi spiste

En Grinibøddel.

Dette frihetsmonumentet står i bakkene ved Grini.

Slik så fangeuniformene ut.

alt. Rester av skrellet ble knadd og varmet opp på ovnen, høyst ulovlig naturligvis, men det ble en slags "lompe". Noen brødskorper ble bløtgjort i vann, blandet med sakarintabletter, søtstoff, og kokt, også ulovlig, men resultatet, som vi kalte "brødgrøt" ble fortært med stor appetitt. Det var ganske utrolig hva en kunne finne på å putte i munnen. Løvetann fantes ikke i hele leiområdet, og stakkars den fete meitemarken som våget seg over jordskorpen, den ble fort fortært uten salatdressing!

Folk ser nærmest vantro ut når de hører slike fortellinger, men sulten var og er verdens beste kokk, og det helt uten hensyn til kvalitet. Om vi drømte om et godt måltid mat? Det kan enhver av oss skrive under på!

AJOUR MED BEGIVENHETENE?

Mange har spurt om dette under besøk på Grini-museet. Utrolig nok var vi godt informert om situasjonen ute i Europa, likeså hvordan det sto til på hjemmefronten. Russisk fremgang på Østfronten, de alliertes invasjon i vest, og fremrykking mot Berlin tikket inn gjennom hemmelige kanaler via leierens egen velorganiserte motstandsgruppe.

Forfatter og professor i statsvitenskap, Thomas Christian Wyller, selv fange, har beskrevet denne virksomheten i sin nylig utgitte bok. Selvsagt var denne virksomheten forbundet med fare for livet. Lojaliteten mellom fangene var enestående, en for alle, alle for en! Mange fant venner for livet.

Utover serv vinteren i 1945 var det tydelig nervøsitet å spore hos de tyske SS-offiserene og norske SS-medløpere. Noen bar preg av å drukne nervøsiteten i "sprit".

Unterscharführer Kuntze som nettopp var forfremmet til Scharführer, kjørte straffeekserisisen med stor voldsomhet. Særlig grupper med nyankomne, mistenkt for væpnet motstand, Milorg, ble tatt spesielt "hand om". Den norske SS-mannen, Unterscharführer Hansen (fra Stavanger), som hadde sitt "ansvarsområde" i Jugendabteilung, forsøkte seg med en smigrende tone overfor "sine unge venner". Han ble regelrett "frosset ut" – Selv han begynte å skjønne at vi snart med rette kunne synges: "Seier'n er vår!"

7. OG 8. MAI 1945

Tett opp mot 6000 fanger skulle løslates. Mange kvinner, og de unge i Jugendabteilung, ble frigitt allerede fra 7. mai, og fant veien til friheten. Resten kom ut de påfølgende to dagene.

Mange har spurt hvordan det følte. Det kan ikke forklares med få ord, - om det i det hele tatt kan forklares. En helt uvirkelig følelse, og det pussige er at mange ikke helt kan forklare hvordan de kom seg hjem. Det var som hjernen hadde skapt et tomrom i hukommelsen og strøket ut en del av "timeplanen". Vi forlot en verden, og vandret inn i en ny. Forstå det den som kan!

MINNENE KAN INGEN TA

Minnene kan ingen ta fra oss, og mange møtes 8. mai hvert år ved Minnestøtten

INTERESSERT I ET BESØK PÅ GRINI-MUSEET?

Ta kontakt: Grini-Museet
Jøssingveien 33
1359 Eksmarka,
Telefon 67 14 31 64

i bakken rett nedenfor Grini. Praten går, bitre minner, men også de muntre.

Hvem har forresten ikke hørt Grinivisa som skildrer "livet på Grini", sett fra Otto Nielsen's side? Den ble en "hit" både under og etter krigen, og synges den dag i dag med et visst vemod, men også med en viss glede.

GRINI-MUSEET SVARER

Krigen ligger bak oss, – hvilken krig? Spør de unge, – dessverre har de all grunn til å spørre. Freden vi håpet på skulle gjennomsyre hele verden etter 2. verdenskrigs store ofre, blod, svette og tårer, millioner av menneskeliv tapt, men har vi lært?

Det er her Grini-Museet har sin misjon, vi må lære, og kanskje vil vi engang kunne håpe at verden kan finne fred. Noen tror på fremtiden, noen ofrer seg for at andre skal forstå. Det er nødvendig å spørre, spør så mye du vil, for på Grini-Museet vil du får svar av en som har satt seg inn i den dystre tiden da Norge og det norske folk fikk føle åket tyngde.

Hvor var du da Kennedy ble skutt?

I november i år er det 46 år siden president John F. Kennedy ble skutt i Dallas, Texas. Drapet på den populære presidenten er for mange i ferd med å gå i glemmeboken, men for den noe eldre generasjon, er spørsmålet: "Hvor var du da Kennedy ble skutt?" Det er like vanlig som spørsmålet: "Hvor var du da Oddvar Brå brakk staven?"

Avisiden fra Herald Tribune på bildet er et lite klenodium i seg selv. Den er datert 28. november 1963 og forteller "alt" om den tragiske hendelsen i Dallas. Avisen ble innkjøpt på et antikvariat i Texas for "en neve dollars", og forteller om en viktig historisk begivenhet i etterkrigstiden som fikk hele den vestlige verden til både å skjelve og fryse. 45 år etter at drapet skjedde, er avisen fra den gang en samlegjenstand og en aldri så liten kuriositet som flere vil nikke gjenkjennende til. (JKJ).

BOKOMTALE

HVA ER HUKOMMELSE

Pål Johan Repstad
Universitetsforlage 2008
155 sider – NOK 149,-.

Hukommelsens kunst

Det er ikke bestandig så lett å huske. Hukommelse er et springene punkt i mange menneskers liv, og særlig når man blir eldre, kan hukommelsen være noe som svikter. Men da gjelder det å ikke gi opp! Se på AP-veteranen Haakon Lie. I en alder av 103 år er han skjerpet og sylskarp, men er også et særtilfelle blant de spesielle.

Nå er det kommet en bok – "Hva er hukommelse" – av Pål Johan Karlsen som på 155 små sider forteller inngående om hukommelse og hukommelsens kunst. Det er en morsom, interessant og til tider slagferdig bok som kombinerer de to begrepene "education" (undervisning) og "entertainment" (underholdning) – og lager "edutainment" (underholdende undervisning)! Det er godt gjort av noe så alvorlig som glemsel.

Ved hjelp av en rekke eksempler fra samfunnslivet og vår egen hverdag, peker Karlsen på forhold som får oss både til å huske å glemme, og han har mange berøringspunkter som de fleste både kan ha nytte og glede av å lese.

Boken er gitt ut i Universitetsforlagets "Hva er"-serie som setter vanskelige problemstillinger på dagsorden og trekker dem fram i lyset på en måte som skjerper både hukommelsen og leselysten. God fornøyelse!

”Den som har plikter har krav; den som har krav har plikter”

Tradisjonelt blir lederen i PPF invitert som gjest til Politiets Fellesforbunds landsmøter som holdes hvert år. I 2008 på Røros.

Av Kjell R. Bjerke

Det ble mitt lodd å reise dit i år. Fire dager var avsatt, 11. til 14. november, og landsmøtet ble gjennomført slik det alltid og i henhold til vedtektene, skal gjennomføres. Med dyktige dirigenter og delegater som holder seg til saken blir det trivelig å være gjest. Å lytte og lære kan man alltid gjøre, uansett om man er tretti eller sytti år!

Forbundsleder Arne Johannessen sa i sin minnetale gode ord om Magnar Myrmel – som var formann i Politiets Pensjonistforbund ved sin død – og takket for kameratskap og samarbeid gjennom mange år.

FAKTORENE ORDEN...

Noe jeg aldri har lært, men som dette landsmøte gjorde, var å foreta valg av nytt styre og utvalg før alle saker var avgjort, herunder fremtidens lønnspolitikk, pensjon, innkomne forslag, handlingsprogram og strategisk program, kontingentfastsettelse, ramme- og langtidsbudsjett. De som var valgt inn i styret hadde, etter mitt skjønn, ingen mulighet til å trekke seg fra valget dersom de var uenige i de vedtakene som styret ble pålagt å gjennomføre. Noe underlig, synes jeg. Men det er vel en ny trend i fagforeningene.

VALGET TOK FEM TIMER!

Valget tok for øvrig nesten fem timer, og

Forbundsformann Kjell R. Bjerke i Politiets Pensjonistforbund i frokostmøte under landsmøtet i Politiets Fellesforbund på Røros med medlemmer av justiskomiteen; Hilde Magnusson Lydvo, Thomas Breen og Anne Marit Bjørnflaten.

Politiets Fellesforbund avholdt sitt landsmøte på Røros.

da hadde delegatene flyttet på et medlem i styret og justert noe på noen utvalg. Avstemningen ble foretatt via SMS, og det var forunderlig å se delegaten ta fram hver sin mobiltelefon for å stemme. Så vidt jeg vet kunne sekretariatet lese hvem som stemte, eller ikke. Om de kunne lese hva den enkelte stemte vet jeg ikke. Styret har bare ett år å gjennomføre alle sakene på. Landsmøtet forkastet nemlig styrets forslag om å holde Landsmøte hvert annet år og la funksjonstiden være to år for hele styret. Det ville skapt grobunn for grundigere saksbehandling. Men delegatene var og er åpenbart utålmodige.

DÅRLIG TID TIL ”PENSJONS-DRØFTINGER”

Utålmodige kan jeg også si at de var da saken om pensjon kom opp til behand-

ling. Det brukte dem 25 minutter på – og jeg som hadde håpet på en bred og livlig debatt om tjenestemennenes ”framtid”, herunder pensjonen.

Jeg regner med at alle fikk med seg stemningen og entusiasmen i den ”store” saken, nemlig spørsmål om risikotillegg. Media, og særlig TV, var svært så pågående. Jeg hadde avtalt med Arne Johannessen at vi i ro og mak skulle sette oss ned og ha en samtale om det framtidige samarbeidet. Men da jeg så hvilket kjøer en svært så forkjølet forbundsleder ble utsatt for, sa jeg til ham at den samtalen får vi ta en annen gang.

VIKTIG MØTE MED JUSTISKOMITEEN

Men jeg fikk til et svært så viktig møte med medlemmer av justiskomiteen på Stortinget. Vi avtalte å møtes til frokost, og det ble et godt møte hvor jeg fikk

anledning til å orientere dem om vårt forbund, organisasjonen, formålet og ikke minst vår vanskelige økonomiske situasjon. De lovet å se på teksten til post 70 i statsbudsjettet. Jeg var i den lykkelige situasjon at jeg ikke behøvde å be om mer penger på budsjettet, bare mer til oss!!

I min hilsmingstale sa jeg blant annet om risikokravet:

”Meldingen er mottatt og forstått. Vi pensjonister har forstått budskapet.

Det minner meg om ordførande i Polisförbundet Jan Karlsen som på et av møtene til Kameraterna ved Gøteborgspolisen i 1986, krevde: ”15.000,- NU”.

”O. skrekk, O, gru”. Noe så vannvittig, uansvarlig og dumt, (noen bruker denne betegnelsen om dagen), hadde fagforeningene og statsadministrasjonen i Sverige aldri hørt.

Men Janne og Polisförbundet hadde en plan, og i motsetning til Olsenbanden, klarte dem å gjennomføre den, og resultatet ble etter noen år at de fikk 15.000,- mer. Men den strategien kan kanskje Janne fortelle dere i løpet av disse dagene.

Jeg skal ikke blande meg opp i hvilken plan dere har, men som pensjonist har jeg tenkt over hvor godt jeg har det, hvor godt det er å leve i dette landet, og hvilke lovlige muligheter vi har til å forhandle om våre lønninger, og lønnspensjoner. En fagforeningsmann jeg i sin tid kjente, Ragnvald Johansen, sa til meg: ”Den som har plikter har krav; den som har krav har plikter.”

Jeg kjenner ingen politipensjonist i dag som ikke kunne tenkt seg å jobbe lenger, hvis det hadde vært en god lønnsplan og personalplan. En personalplan som tok vare på de eldre og kanskje litt slitne tjenestemenn. Det er et mangfold av jobber som vi kan gjøre uten å måtte trekke i uniform eller delta i stressende oppdrag.

Mitt råd er: Beregn hvor mye staten vil spare i pensjonsutgifter hvis pensjonsalderen heves til 63 år. Selg pensjonsalderen for å dekke utgiftene til Arne og dere, av meg beregnet til kr. 200 mill. kr. – og stå på krava.

Lykke til med forhandlingene.”

PENSJONSREFORMEN UTSATT TIL 2011

Nå er gjennomføringen av pensjonsreformen utsatt til 1.1.2011. Det kan gi fagforeningene i politiet tid til å legge en strategi og aktivt gå inn og påvirke gjennomføringen. Ellers vil de nye pensjonsreglene, slik jeg forstår det, bli ”tredd ned over hodet” på dem.

PolitiMesteren med stor M

I Oslo politidistrikts historie omtales en politimester med stor M – som man gjerne sier. Det er Kristian Welhaven. På en vegg i 7. etasje i Politihuset henger det bilder av samtlige politimestere bortsett fra den første, Mathias Hansen Stub, som var mester siden 1744 og i 24 år. Det finnes ikke noe bilde av Stub, men de andre har vi bilde av.

Av Jørn-Kr. Jørgensen

Den mest markante av dem alle er Kristian Welhaven, og for at han ikke skal bli glemt, forteller vi her litt om hans liv og virksomhet nærmest i biografisk form. Mer enn noen annen politimester i Oslo maktet han å være et eksempel, en herold og et ideal. Han var politimester – PM – i nesten 30 år og regnes av mange som den fremste politileder Norge har fostret.

Kristian Welhaven var født 11.10.1883 i det daværende Kristiania som ble til Oslo først i 1925. Hans foreldre var sogneprest Johan Andreas Welhaven (1825–93) og Gerda Kathinka Elisabeth Hansen (1857–1948). Han ble gift 12.10.1917 med Margit Aagaard (11.12.1893–1985), hun var datter av dampskipsekspeditor, visekonsul Ulrik

Frederik Cappelen Aagaard (1859–1915) og Marie Kirstine Lugg (1857–1940). Kristian Welhaven døde 27.7.1975 i Oslo.

VOKSTE OPP PÅ GRØNLAND

Welhaven vokste opp i Kristiania, der faren var sogneprest i Grønland menighet, og tok examen artium ved Kristiania katedralskole 1901. Han gjennomgikk Krigsskolens første avdelings kystartillerilinje 1901–02, studerte deretter jus ved universitetet i Kristiania og ble cand. jur. 1907. Etter to og et halvt år som sorenskriverfullmektig i Tana i Øst-Finnmark var han statsadvokatfullmektig i Tromsø og Finmarken lagsogn 1910–11, politifullmektig i Tromsø 1911–12 og deretter i Kristiania til 1916, da han ble utnevnt til politimester på Rjukan. 1922 ble Welhaven utnevnt til statsadvokat

PolitiMesteren med stor M

► avbrudd 1941–45) var han politimester i Oslo. Han var konstituert lagdommer i Eidsivating lagmannsrett 1954–55.

KJENTE HVER ENESTE KONSTABEL VED NAVN

Welhaven nøt en respekt innad i politikorpsset som ingen politimester verken før eller siden. Det er sagt om Welhaven at han visste navnet på hver eneste konstabel i hovedstadens politikorps, og det går mange historier om hans deltakelse i

Kristian Welhaven sammen med noen av sine nærmeste medarbeidere.

opptak av nye politiaspiranter. Han kunne ofte stille uortodokse spørsmål, men viste tydelig at han hadde satt seg skikkelig inn i bakgrunnen til hver eneste person som søkte opptak i politiet. Dette hadde mange sider, men var først og fremst med på å skape et samhold i politikorpsset og en nærmest grenseløs respekt for politimesteren. "Å være politimester i Oslo er like vanskelig som å være sjef for Nationaltheatret", het det i et avisoppslag i forbindelse med Welhavens 50-årsdag 1933.

KLART NEI TIL TYSKERNE

Da krigen kom til Norge 1940, var Welhaven helt klar i sin handlemåte. Han nektet rett og slett å samarbeide med de tyske okkupantene og de norske NS-myndighetene. Det fortelles at da Vidkun Quisling på selve okkupasjonsdagen 9. april ringte til Møllergata 19 for å fortelle at «landets nye statsminister ville ha en samtale med politimesteren», svarte Welhaven «Jeg kjenner ingen statsminister Quisling» og la på røret! Han hadde fått en klar ordre av justisminister Terje Wold – "å bli på sin plass, ta imot de tyske tropper og ivareta befolkningens interesse på beste måte", og Welhaven rettet seg etter dette helt til det ble umulig for ham å fungere i stillingen. 23. september 1941 fikk han avskjed med en times varsel. Den direkte foranledningen var at han ville håndheve uniformsforbudet for Hirden.

SIVILINTERNERT I BAYERN

Etter avskjeden arbeidet Welhaven først en tid for Nasjonalhjelpen, før han ble fengslet og havnet på Grini. Høsten 1943 ble han, etter et halvt år i et Gestapofengsel i Berlin, sivilinternert sammen med sin hustru Margit og deres yngste datter i et nedlagt pumpeverk i landsbyen Landsberg am Lech i Bayern. Tyskerne mente han ikke ville rømme når han hadde noen i familien sammen med seg.

MILD DOM OVER NS-MEDLEMMER

Etter krigen bygde Welhaven opp igjen politiet i Oslo. Han var svært mild og forsonende i dommen over de polititjenestemenn som hadde vært medlemmer av NS, og de som ble gjeninntatt i tjenesten, opplevde aldri at han brukte deres fortid mot dem. Politimesteren hadde stor interesse for alle sider ved polititjenesten, men det er nok riktig å si at han hadde en spesiell oppmerksomhet rettet mot overvåkingssaker – saker som angikk byens og landets sikkerhet. Han satte da også en av sine mest betrodde menn, Asbjørn Bryhn, til å lede arbeidet med gjenoppbyggingen av Politiets overvåkingstjeneste.

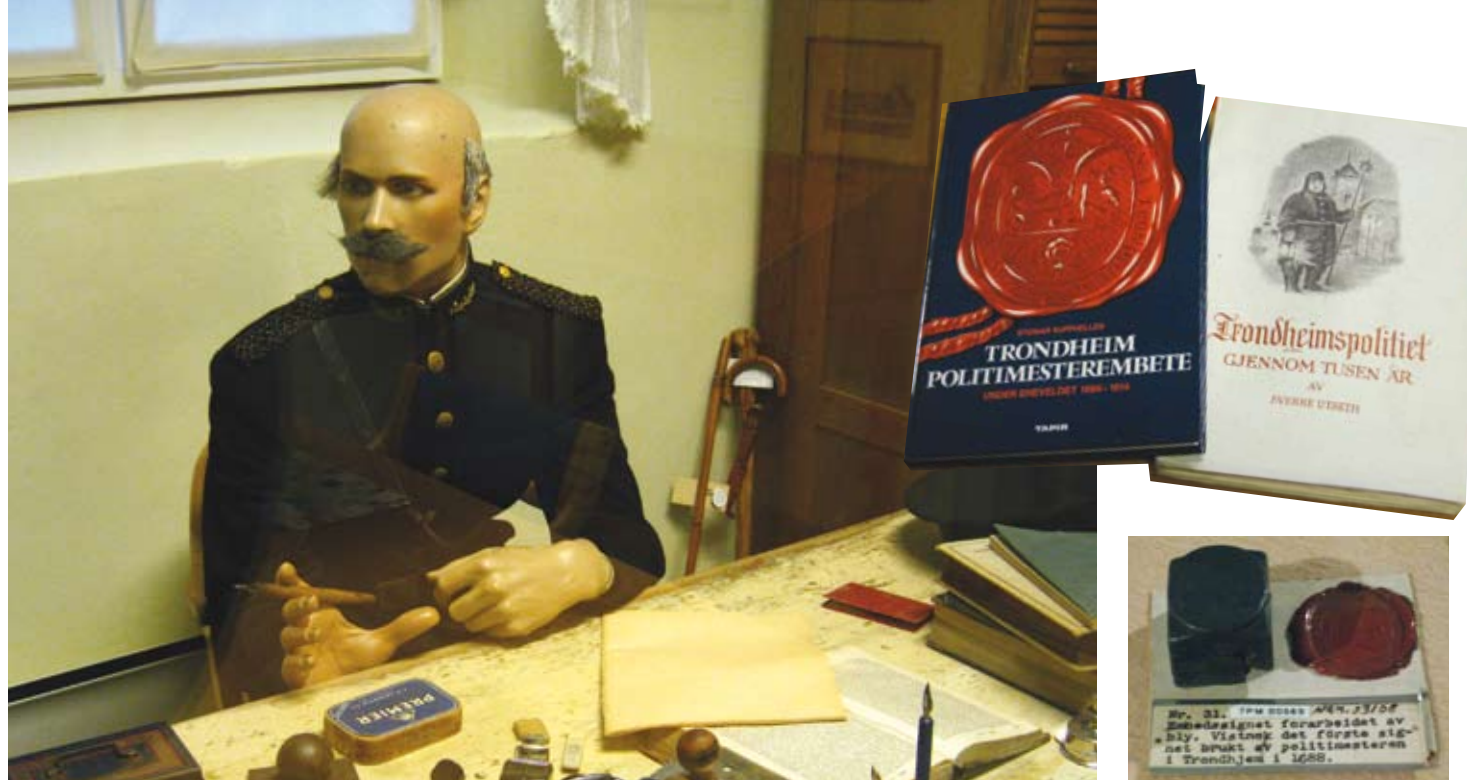
ELSKET AV SITT POLITIKORPS

Kristian Welhaven var en streng, men rettferdig politimester, som var elsket av sitt korps, og det er liten tvil om at politimesteren også elsket sitt politikorps og sitt arbeid. Han hadde en naturlig autoritet man sjelden finner i dag, og han var nærmest aristokratisk i sin fremferd. Hans mål var å gjøre Oslos politikorps til et mønsterkorps for hele verden.

ALLSIDIG MESTER

Oslos politimester hadde fingeren med i mye. Han var medlem av Straffelovkomiteen av 1934, han var formann i Statens Idrettsråd 1936–40, visepresident i Den internasjonale Kriminalpolitikommisjon 1937, æresvisepresident 1953 og ærespresident for Den nordiske politisjefkonferanse 1955. 1954 ble han utnevnt til "hederspolis" i Stockholm. Han ble utnevnt til kommandør av St. Olavs Orden 1947 og var kommandør av Dannebrogordenen, de svenske Nordstjärne- og Vasaorden og flere andre utenlandske ordener.

Den 30. juni 1954 defilerte Oslo politikammers mannskaper for politimester Kristian Welhaven for siste gang, og han gikk over i pensjonistenes rekke. «Det har vært mitt liv å være sjef for dette korps!» uttalte han ved sin avgang.

Øverst: Trondheims politiets to historiebøker er viktige for forståelsen av norsk politi. Nederst: Signet fra 1688.

det en politimester ville ha gjort i dag. På den annen side var han en foregangsmann som la grunn for fremtidens politiarbeid.

Men Peder Paulsen ville ha mer lønn, og etter at politimesterembetet ble nedlagt 1701, stod han fast på dette kravet. Han reiste til kongen i København, pådrog seg gjeld og ble til slutt arrestert under en reise til Christiania og fengslet «uten lov og dom».

INGEN STOR SUKSESS

Det er ikke galt å si at Trondheims første politimester ikke var noen stor suksess, men det kan like mye skyldes hans person som den jobben han forsøkte å gjøre. Eller kanskje han ble et slags offer for ordtaket om at «den som kommer med noe nytt, har hårde fiender i den som har fordeler av det gamle».

Man vet ikke om Peder Paulsen døde i eller utenfor fengselets murer. Arbeidet som politimester ble etter hans tid ivarett av andre personer med andre titler til embetet ble opprettet igjen 1750 da Paul Rogert ble beskikket som politimester i Stiftsstadens.

Han døde ca. 1772 og ble etterfulgt av Særen Madsen Næbell som gikk inn i sitt embete allerede i 1761 – med 300 riksdaler i årslønn "indtil han kan nyde en Raadmans Løn". Han døde i København natten mellom 8. og 9. mai i 1780.

Peder Paulsen i Trondheim var Norges første politimester

Peder Paulsen var Norges første politimester – utnevnt i 1686 – med sete i Trondheim – og nedla et stort arbeid på mange områder. Han var en pioner innen politivesenet, men det rådde strid om hans virke, og han endte sine dager i arresten. Det har ikke lyktes Politipensjonisten å finne noe bilde, tegning eller maleri av Peder Paulsen.

Av Jørn-Kr. Jørgensen

Peder Paulsen var født i 1661 og døde i 1710 – muligens i Christiania (Oslo); nøyaktig fødselsdato og fødested er ikke kjent. Foreldrene er ukjente for historien. Noe ekteskap er ikke kjent, men vi vet at han må ha bodd flere år i Trondheim før han ble utnevnt til politimester.

Paulsen var opprinnelig handelsmann, ellers er det ikke stort vi vet om hans bakgrunn. Da det første politimesterembetet i vårt land ble opprettet i Trondheim 1686, ble Paulsen Norges første politimester. Et politimesterembete ble opprettet i København 1682, mens Christiania politimesterembete først ble opprettet 1744. Bergen fikk sin første politimester 1692.

200 SPESIDALER I ÅRET

Man kjenner ikke til noen arbeidsbeskrivelse eller protokoll fra Peder Paulsens polititid. Men det antas at han og hans fire politikolleger drev etter datidens samfunn ulike typer politiarbeid, kanskje spesielt knyttet til ulike typer kontroll av handelsvirksomhet i forbindelse med markeder, kontroll av mål og vekt i henhold til kongelig forordning osv. Politimesterens lønn var 200 spesidaler i året, pluss at han hadde en viss prosentsats av bøtene som ble gitt.

Andre etaters protokoller forteller imidlertid at Paulsen førte en rekke rettssaker. Flere av disse dreide seg om hans lønn; han mente å ha krav på mer enn han fikk – heller ikke i dag noen ukjent problematik. Paulsen hevdet imidlertid at han og hans kolleger skulle være fritatt for å betale skatt av det de tjente!

IKKE LETT Å VÆRE PIONER

Byen hadde både stiftamtman og magistrat; sistnevnte var også dommer. Paulsen skulle i en nyopprettet stilling som politimester finne sin plass i borgerskapet, og kildene vet å fortelle at dette ikke var noen lett prosess. Det skulle mot, kraft, styrke og frimodighet til for å vinne innpass med en ny og annerledes embetsstilling hvis viktigste oppgave var å se etter at andre ikke gjorde noe galt.

Det hevdes at politimester Paulsens planer var langt mer omfattende enn hans arbeid, og 1688 oppstod det en sak hvor Paulsen og hans kolleger skrev til kongen for å lage en aksjon mot magistraten. De mente at magistraten burde avkreves regnskap for bruken av kongelige benådninger. Gjentatte klager på magistraten førte i årene som fulgte til et meget anstrengt forhold, og 1690 ble det reist spørsmål om Paulsen hadde gått ut over sine fullmakter.

BÅDE BYFOGD OG BORGERMESTER

I 1690-årene finner vi ellers Paulsen i rollen som både byfogd og borgermester, og mye tyder på at han også har vært en slags veisjef i Trondheim. Peder Paulsen nedla i det hele tatt et stort arbeid på ulike områder, noen av dem langt ut over

Om Ringerikslensmenn i vel 800 år

I 2002 ga Ringerikets lensmenn på Hønefoss ut boken 800 år i Kongens tjeneste; en flott bok hvor det er mye å lære om både dette og hint. I tillegg til å være lensmannshistorie, er boken langt på vei også lokalhistorie fordi den forteller fra tidligere tider, om folk og folkeliv og om måter å gjøre ting på. Det er det som gjør en slik bok spennende å lese. Boken kan bestilles fra Kolltopp Forlag, P.B. 1095, 3503 Hønefoss.

Det gamle Kriminalasylet på Kalvskinnet er blitt retts- og politimuseum

Politihistoriske røtter samles ved Norsk Rettsmuseum i Trondheim

Det er historie i så å si hver eneste bygning på Kalvskinnet i Trondheim. Innenfor et lite geografisk område fra Nidarosdomen mot Ilen kirke, finnes det beste av hva den gamle stiftstaden har å by på. Her har Norsk Rettsmuseum (NRM) slått seg ned med sine utstillinger. Det gamle Kriminalasylet i Trondheim huser i dag norske politihistoriske røtter. Det er et spennende hus med mange spennende utstillingsgjenstander for både "leg og lærd".

Av Jørn-Kr. Jørgensen

Det er imponerende hva Rettsmuseet har fått til. Politihistoriske samlinger fra flere byer er samlet, og det som ikke får plass i utstillingene, er vel forsvarlig plassert i museale lagerlokaler uten nærmest vitenskapelige forhold.

DET MUSEALE SAMLES I TRONDHEIM

I vinter blir store deler av Politimuseet i Oslo overført til Rettsmuseet; enskjønt en vesentlig del av Oslo-utstillingen vil bli plassert i Sentralhallen i Politihuset – i støvtette montre som er et "must" for museale gjenstander. Rettsmuseet ønsker å sikre fortiden for fremtiden. Norsk Rettsmuseum er en stiftelse.

Tanken er at de ulike politidistriktene som er museumsinteressert skal få låne gjenstander fra Rettsmuseet og lage sin egen utstilling. Dette kan komme til å fungere fint, men vil kreve mye innsats

fra Rettsmuseets ansatte. Til hjelp i dette arbeidet er det utviklet en digitalisert museums katalog. Norsk Politihistorisk Selskap er i vesentlig grad med i dette arbeidet med god støtte fra Politidirektoratet.

DOKUMENTASJON ER VIKTIG

Norsk Rettsmuseum har til oppgave å ivareta det ansvaret Justis- og politidepartementet har for museal dokumentasjon av virksomheten i justissektoren. Driften finansieres over statsbudsjettet, samt ved at samarbeidspartnere er med på å finansiere formidlingsprosjekter.

Først og fremst er det virksomheten i de etater som ligger under Justis- og politidepartementet som er museets arbeidsfelt. Viktige områder er derfor domstolene, politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen. På området innsamling og dokumentasjon er NRMs overordnede siktemål å sørge for mest mulig fullstendig dokumentasjon av lov og retts materielle

historie i Norge, gjennom selv å registrere og oppbevare gjenstander, supplert med å registrere gjenstander som oppbevares av andre.

I formidlingsarbeidet retter museet seg først og fremst mot allmennheten, særlig mot ungdom gjennom samarbeid med skoleverket. Museet har også arbeidsplasser og publikumsarealer i etatene som mål for formidlingen. Den underliggende ide i all formidlingsvirksomhet NRM driver, er å skape forståelse for lov og retts positive funksjon i samfunnet, og for at lojalitet til lov og rett henger sammen med lojalitet til fellesskapet og med de enkeltindivider det består av. På den måten ønsker museet også at formidlingsvirksomheten skal ha en forbyggende effekt.

FRA SLAVERI TIL KRIMINALASYL

Bygningen NRM holder til i har en lang og spennende historie som er verdig en utstilling i seg selv. Den er best kjent under

polititjenester. De rent ordensmessige oppgavene var tillagt vekterkorpset (Gatevektene, bryggevektene og tårnvektene). Denne organisasjonen ble beholdt til: **31.12.1872** Nyttårsnatten gikk vekterne sine siste runder. **1.1. 1873** Trondheim Politikorps opprettes. Med dette ble politiet organisert i den form vi etter hvert kjenner som dagens.

1872-1878 hadde politimesteren tilhold i "Bikuben", Kongens gate 11 på Torvet. Denne bygningen er borte for lengst og lå der If skadeforsikring ligger i dag.

1878-1974 Politikammer i Hornemannsgården.

1974-2002 Politikammer i Kongens gate 87.

2002 Slås sammen med Uttrøndelag politikammer til Sør-Trøndelag politidistrikt.

2004 Politiet flytter inn i nytt politihus på Brattøra.

Politiet i Trondheim – historiske data

Sør-Trøndelag politidistrikt ble opprettet 1. januar 2002 som en følge av Politireform 2000. Distriktet er en sammenslåing av Trondheim politidistrikt og Uttrøndelag politidistrikt. Politidistriktet dekker hele Sør-Trøndelag fylke unntatt kommunene Osen og Roan som sogner til Nord-Trøndelag politidistrikt. Politiet i Sør-Trøndelag har en lang historie. Nedenfor finner du en oversikt over begivenheter i det sør-trønderske politiets historie.

TRONDHEIM POLITIKAMMER

1686 Politimesterembedet i Trondheim opprettes. Det eldste i Norge.

1686-1872 Stedsplassering uklar, men det er rimelig å anta at embedet ble tilknyttet Rådhuset (nåværende folkebiblioteket). Politimesteren hadde opp til fire politibetjenter til å ta seg av forvaltningsmessige

Rommet som forteller om Henry Oliver Rinnans virksomhet.

1927, men problemene rundt ulovlig produksjon og smugling av sprit samt de helseskadelige effektene av dette, er i høyeste grad et problem også i dagens samfunn.

OKKUPASJONSTIDEN 1940-1945

Norsk Rettsmuseum har en anelig samling gjenstander, fotografier og utstyr fra 2. verdenskrig og okkupasjonen av Norge.

Ved å sette samlingen i kontekst, ønsker museet å vekke refleksjoner rundt hva som skjer med rettssikkerheten i et samfunn når en fremmed makt overtar og innfører egne lover og regler. Vi forsøker å vise hvordan dette får følger både for samfunnet som helhet og for enkeltmenneskers rettigheter og trygghetsfølelse i hverdagen.

En egen del av utstillingen er viet angiveren Henry Oliver Rinnan og Rinnanbanden. Her skildres Rinnans herjinger i Midt-Norge under 2. verdenskrig, med særlig fokus på aktiviteten i Trøndelag og torturvirksomheten i hovedkvarteret "Bandeklosteret".

Blant annet som kan ses i utstillingen kan nevnes en rekonstruksjon av Gestapos infame lyscelle, kodemaskinen Enigma, og diverse uniformer og uniformseffekter. Politiumiformene tilhørende politimestrene fra Kristian Welhaven til Ingelin Killengreen, blir fortsatt å finne i Oslo-utstillingen. Spesielt er Kristian Welhavens uniform unik med eikeløvet i gullbroderier rundt hele jakkekragen.

SIGNETEN FRA 1688

Norsk Rettsmuseum inneholder en betydelig mengde politiumiformer og ulike politieffekter som har vært i bruk siden den første politimesterens dager i 1688. Vi tenker bl.a. på den gamle singneten for forsegling av brev og postforsendelser. Trolig er dette en av de eldste politigjenstander vi har bevart i Norge.

KONTAKTOPPLYSNINGER

Norsk Rettsmuseum
Kongens gate 95, 7012 TRONDHEIM

BESØKSADRESSE:

Inngang fra Erling Skakkes gate (Siste bygning på høyre hånd for Ila kirke).
E-post: post@norsk-rettsmuseum.no

OMVISNING:

For bestilling av omvisning eller andre henvendelser: telefon: 73 89 92 03 (Kontortid: Mandag - Fredag 09.00-15.00)

navnet Kriminalasylet, men på folke- munne blir den kalt både "Slaveriet" og "Asylet".

Det store murhuset med gitter foran vinduene ble først bygget som en del av Slaveriet på Skansen i 1833, og huset forbyrtere som var dømt til straffearbeid.

I 1895 ble det bygget om for å romme flere celler, og bygningen ble tatt i bruk som Norges eneste kriminalasyl. Hit ble de sendt, de som ble ansett som sinnsyke og som i tillegg hadde gjort seg skyldige i kriminelle handlinger. Kriminalasylet ble senere slått sammen med Reitgjerdet sykehus, og i 1961 ble den siste pasienten overført til Reitgjerdet.

Utstillingen viser fangedrakter, jern og lenker som ble båret av de innsatte, kunstgjenstander, rømningsutstyr, reglement og legeutstyr, for å nevne noe.

I tillegg har vi en celle med original innredning som viser hva slags forhold de som satt innesperret her levde under.

DØDSSTRAFF I NORGE

I NRMs utstillinger finner man reisekoferten tilhørende Trondheims skarpretter Johan Caspar Øhlstein og treblokken hvor de ulykkelige hvilte sine hoder før øksen falt, samt øksene og sverdene som ble brukt. Øksen til Norges nest siste skarpretter, Samson Isberg, er bevart i Oslo og er en av de gjenstandene som blir igjen

når mye av det andre sendes til Trondheim. Den siste skarpretteren het for øvrig Theodor Larsen som var preparant/laborant/vaktmester ved Rikshospitalet i Oslo.

I tillegg inkluderer samlingene gapestokker, spansk kappe og andre gjenstander som ble brukt under tilleggsavstafelser eller for å straffe de som hadde gjort seg skyldige i mindre alvorlige forbrytelser.

ULOVLIG SPRITPRODUKSJON

Brennevinsforbudet som ble innført i desember 1916 var ment å skulle være et midlertidig forbud i forbindelse med jul og nyttår, men etter henvendelser fra politimestrene i Trondheim, Bergen og Oslo ble det besluttet at det skulle bli forlenget. Hensikten med forbudet var blant annet å redusere kriminalitet og forbedre helse og sosiale forhold, men det fikk også utilsiktede konsekvenser.

Det markerte starten på en eksplosiv vekst i hjemmebrenning og smugling, noe som bidro til å øke nettopp de problemene det var ment å få bukt med.

Utstillingen viser ulike apparater brukt til hjemmebrenning gjennom det siste århundret og frem til i dag. Den tar også for seg smuglingsforsøk, og hvordan hjemmebrent kan bli tilsatt metanol og andre giftige stoffer.

Brennevinsforbudet ble opphevet i

Ansiennitetslister til skrekk og gru

Steinar H Flom
Politipensjonist fra Kongsberg

Fungerende forbundsleder Kjell R. Bjerke stilte i Politipensjonisten 4/2008 (s.15) et spørsmål rundt ansiennitet med bakgrunn i et innlegg fra redaktør Jørn-Kr. Jørgensen, som jeg har noen tanker omkring.

Da jeg begynte i politietaten i 1972 handlet mye på tjenestemannssiden om ansiennitet. Alle visste hvem som skulle få det utlyste kurstilbudet eller hvem som skulle få en avansementstilling osv. Dette systemet skapte nok en slags ro i rekene, men du verden hvor lite person- og etatsutviklende et slikt eldstemannssystem egentlig var.

Heldigvis for både ansatte og politi- og lensmannsetaten begynte disse utviklingshemmende og lite troverdighetsbyggende ansiennitetslistene å smuldre opp midt på 80-tallet. Hvordan hadde det vært med troverdigheten og tilliten til for eksempel en politileder anno 2008 når "alle" både internt og eksternt visste at hun/han hadde fått jobben kun pga. ansiennitet?

Til tross for dagens fravær av disse listene, fungerer politiet selv i en operativ aksjon. Jeg fikk gleden av å være leder for Fellesoperativ enhet (FOE) i Søndre Buskerud politidistrikt fra oppstarten i 2002 og

de seks første åra. I FOE ligger operasjonsentralen med operasjonsledere som har fullmakt til å lede/koordinere de operative oppdrag innen hele politidistriktet. Operasjonslederen utpeker innsatsledere ut fra kompetanse og ikke ansiennitet. Flere politidistrikt har nå egne forhåndsuttatte innsatsledere. Kommandomyndighet er samtidig plassert og kommunisert ut til de andre involverte. Oppdraget løses uten at alle som er med i oppdragsløsningen vet når den enkelte gjennomførte Politihøgskolen.

I løpet av de seks åra som FOE-leder

kjenner jeg ikke til at det i etterkant av et oppdrag har blitt reist spørsmål omkring kommandoledene eller "ansiennitets"-rekkefølgen. Det vesentlige i dag er å kjenne realkompetansen til kollegaene og ikke år/rangering fra PHS.

I dagens politi- og lensmannsetat teller heldigvis personen mer enn ansienniteten og takk for det.

En av de mange utfordringer som etaten har i dag er å få orden på et grads- og distinksjonsstem som etter hvert fremstår som lite tilpasset. Dette sett ut fra hva et slikt system opprinnelig er ment til å være. Hva er egentlig en politiinspektør-grad i dag? For meg blir det dumt når jeg ser en "pi" i media som egentlig er stasjonssjef eller lensmann, men bærer pi-distinksjoner.

I dag kan en politimester også være en seksjonsleder i POD og en politioverbetjent kan være nesten hva som helst. Har vi egentlig et grads- og distinksjonsstem i politi- og lensmannsetaten som kun er til intern brilliering? Kanskje etaten burde endre (les: kanskje kutte ut) hele systemet med de nåværende forvirrende grader og klaffer? Fru og herr Hvermansen bryr seg vel egentlig ikke om hva politiet går med på skulderklaffen.

TIL MINNE

JON AGNAR LØKEN

Leder i Oslo Politis Pensjonistforening, Jon Agnar Løken, døde 28.11.2008, 72 år gammel. Han ble bisatt i Østre krematorium Store Kapell under stor deltagelse fra familie, kolleger, kamerater og venner.

Medlemmene i Oslo Politis Pensjonistforening har mistet sin leder. Politiets Pensjonistforbund og Oslo Politis Pensjonistforening vil huske Jon Agnar med respekt og takknemlighet. Politio og organisasjonsmannen, den engasjerte samfunnsborgeren, og fremfor alt det gode menneske, er ikke lenger blant oss.

Løken begynte sin polititjeneste i Drammen i 1957 og ble fast ansatt ved Oslo politikammer etter avlagt eksamen ved Politiskolen i 1959. Han begynte som politikonstabel ved Hegdehaugen politistasjon. En tjeneste som, stort sett, var å gå fotpatrulje i distriktet. Løken gikk gradene ved politikammeret, og avsluttet sin karriere som politiavdelingssjef og leder av Økonomiavsnittet.

Jeg har kjent Jon Agnar i mer enn 40 år. Han var det naturlige midtpunkt i kaffemøtene før arbeidstid på kantina i Politihuset. Med sine markante meninger og energiske og entusiastiske opptreden, tilførte han alltid debattene nye og klare meninger. Gjennom lederskap i mange år i Politiets Pensjonistforbund og Oslo Politis Pensjonistforening la han aldri skjul på hva han mente og hva han sto for. Han var også engasjert i Norsk Politiforbund og ble valgt inn i Representantskapet på Landsmøtet i 1980. På Landsmøtet i 1984 engasjerte han seg i lønnsaken, politiutdan-

ningen og ansettelsesordningen. Han ble valgt til varamann i Kontrollnemnda i 1984. I Politiets Pensjonistforbund ble han valgt som nestleder på Landsmøtet i 1992.

Løken markerte alltid at han var fra Nordfjord, og han la aldri vekk sin dialekt. Han var en staut og rettskaffen politimann. Vi som kjente han, vet at han var en snill mann, men god omtanke for dem som hadde det vanskelig i sin hverdag.

Ingen kan bestemme når en skal dø, ei heller hvordan en dør, men en kan bestemme hvordan en vil leve. Jon Agnar ville leve for seg og sine. Vi visste at Jon Agnar var alvorlig syk og slik sykdommen tok tak i ham, var vi forberedt, men døden kommer alltid uventet. Ingen som har møtt ham, opplevd ham eller hørt om ham, vil glemme lederen fra Nordfjord og det engasjerte menneske.

Vi som fikk gleden av å samarbeide med Jon Agnar har mistet en venn og kamerat.

På vegne av våre medlemmer takker jeg for det arbeidet han utførte for Politiets Pensjonistforbund og Oslo Politis Pensjonistforening.

Kjell R. Bjerke
Fung. forbundsleder

LEGESPALTEN

Lev livet levende!

Ny forskning viser at det viktigste bidrag til en vital og god alderdom, er at man lever et så aktivt liv som mulig. Dessverre er det nok en tendens til å slappe av på kravene når pensjonsalderen inntreffer. Politifolk pensjoneres jo tidlig, og mange starter en ny yrkeskarriere etter fylte 57. Selv om det er få av våre kolleger som setter seg til, er det høy risiko i aldersgruppen 55 + for hjerte- og karsykdommer.

Det har lenge vært kjent at fysisk trening motvirker depresjoner. Dette er kunnskap man har brukt i behandlingen av depresjon ved flere psykiatriske institusjoner de siste årene. Videre vet man at en aktiv tilværelse fører til at den intellektuelle kapasiteten vedlikeholdes hos eldre som er aktive. Det gjelder både den fysiske aktiviteten og tilførsel av mental stimulans. Den beste hjelp man kan gi sin gamle tante er derfor ikke å gjøre innkjøpene for henne, men å hjelpe til med at hun kan komme seg i butikken for å handle selv.

En undersøkelse fra NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd

og aldring) viser at trening med høy intensitet gir like god effekt hos eldre som hos yngre personer. Dette skriver Harald Østerås i siste utgave av Aldring og livsløp.

Med økende alder reduseres utholdenheten, noe som lar seg måle ved reduksjon i oksygenopptaket. Det viste seg gjennom et program for intensiv trening i en gruppe med gjennomsnittsalder på 69 år at oksygenopptaket kunne bedres med inntil 15 % prosent. Dette er av stor betydning for livskvaliteten. Et øket oksygenopptak er også viktig med henblikk på å forebygge hjerte- og karsykdommer. Det reduserer blodtrykket, og det bedrer hjertets utholdenhet.

For tiden er det ca. 600 000 personer i Norge over 66 år. I løpet av de neste 45 årene vil antallet øke til 1,2 millioner. I nettavisen "forskning.no" vises til et prosjekt ved Norges idrettshøgskole for undersøkelse av treningseffekt hos eldre. Undersøkelsen bekrefter at fysisk trening og styrkeoppbygging har stor betydning ikke bare for unge, men også for personer som er i aldersgruppen 80

Av politilege Stein Ik Dahl,
Oslo politidistrikt

til 90 år. Oslo politiets tidligere rasjonaliseringsleder, Reidar Tørmøen, er et strålende eksempel på dette i en alder av snart 98 år.

Med et høyt antall eldre personer er det viktig at de fleste er selvhjulpne i hverdagen for at samfunnet kan møte et sterkt øket behov for pleie og omsorgstjenester.

Den eldre må heller ikke glemme å trimme hodet. Det betyr å vedlikeholde interesser, holde kontakt med venner og tidligere kolleger, og ellers holde seg orientert om det som skjer i samfunnet. Her vil god helse og fysikk ofte være en forutsetning for at man kan fungere i sosial sammenheng og motta den stimulans som kan vedlikeholde en mest mulig meningsfylt alderdom.

Som nevnt viser undersøkelser at aktivitet kan motvirke både depresjoner og angst. Det viser seg også at stressnivået ofte er omvendt proporsjonalt med aktivitetsnivået. Det burde også være en spore til å komme seg opp av sofaen. Det er også vist sammenheng mellom en stillesittende livsstil og demens. Samvirket mellom øket muskelstyrke, trening av balanseevne, motorikk og øket oksygenopptak stimulerer hjernen og fører til en generell bedring av den mentale kapasiteten.

Dagens eldre skiller seg fra tidligere generasjoner ved ønsket om en mer aktiv livsstil. De fleste har også mulighet for å oppnå mange aktive år som pensjonister. Da er det ekstra viktig å vedlikeholde kropp og sjel ved bevisst trening og aktivitet slik at pensjonisttilværelsen blir så rik som mulig på opplevelser og gleder. "Lev livet levende", sa Birger Tvedt som i mange år på ulike måter var knyttet til politietaten som spesiallege og konsulent. Vår egen alderdom vil vise at han har rett. ●

Returadresse:

Politiets Pensjonistforbund

Boks 8101 Dep.

0032 Oslo

B-economique

NORGE

